

Vanjska politika Franje Tuđmana

Jušić, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:138845>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-17**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Luka Jušić

Vanjska politika Franje Tuđmana

Diplomski rad

Zagreb, 2018.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Vanjska politika Franje Tuđmana

Diplomski rad

Mentor: Doc. dr. sc. Stevo Đurašković

Student: Luka Jušić

Zagreb
Lipanj, 2018.

Izjavljujem da sam diplomski rad Vanjska politika Franje Tuđmana, koji sam predao na ocjenu mentoru Doc. dr. sc. Stevi Đuraškoviću, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

_____Luka Jušić_____

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Franjo Tuđman i realizam.....	2
3. Odrednice Tuđmanove vanjske politike u njegovim djelima	9
4. Odnos Republike Hrvatske s velikim silama, na primjeru Njemačke i SAD-a	14
5. Realizam Franje Tuđmana na primjeru odnosa s Bosnom i Hercegovinom i Srbijom.....	17
6. Zaključak.....	26

1. Uvod

Prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman jedna je od najkompleksnijih ličnosti u hrvatskoj povijesti. Franjo Tuđman je kao prvi hrvatski predsjednik na sebe preuzeo zadatak stvoriti i voditi novonastalu hrvatsku državu kroz ratne godine te od nje stvoriti bitan faktor u međunarodnim odnosima, odnosno važnog regionalnog *decision makera* i stabilnog partnera velikim silama u ovom dijelu Europe. Kompleksnost Franje Tuđmana se očitovala i u njegovom odrastanju. Naime, Franjo Tuđman rođen je u Velikom Trgovišću 1922. godine, u obitelji HSS-ovaca, te je od malih nogu odgojen u duhu ideja hrvatskog republikanstva (Hudelist, 2004: 11.). Nadalje, Franjo Tuđman se za vrijeme svog školovanja u Zagrebu upoznao s idejama komunista i s pisanjem Miroslava Krležę (Hudelist, 2004: 31.), a za vrijeme Drugog svjetskog rata pristupio je partizanima. Nakon rata odlazi u Beograd gdje radi u Jugoslavenskoj narodnoj armiji (Hudelist, 2004: 55.- 141.). Nakon što odlazi u mirovinu, vraća se u Zagreb i postaje ravnateljem Instituta za istraživanje povijesti radničkog pokreta (Hudelist, 2004: 407.). Na navedenoj funkciji upoznaje se s određenim dijelima koja će uvelike utjecati na njegov znanstveni i politički rad, odnosno s dijelima koja će utjecati na njegovo viđenje hrvatske države, identiteta i mogućnosti ostvarivanja njene nezavisnosti. Franjo Tuđman je prvim hrvatskim predsjednikom postao 30. svibnja 1990. godine te je na toj poziciji ostao sve do svoje smrti, 10. prosinca 1999. godine. U tih 9 godina pokušao je provesti svoje ideje i misli o tome kako Republiku Hrvatsku učiniti bitnim faktorom u međunarodnim odnosima. Određene naznake toga možemo vidjeti i u njegovim dijelima koja su nastala puno prije hrvatske samostalnosti¹. Cilj ovoga rada biti će analiza vanjskopolitičkog djelovanja Franje Tuđmana, odnosno ovaj rad pokušati će obraniti tezu da je svaki potez koji je Franjo Tuđman činio bio u svrhu njegovog realističkog viđenja vanjske politike, u svrhu projekcije tri temeljna faktora realističke vanjske politike: moći, legalnosti i moralnosti te autarhije.

¹ Ovdje se misli na *Velike ideje i male narode* (1969) i na *Bespuća povijesne zbiljnosti* (1989).

2. Franjo Tuđman i realizam

Realizam je nastarija i ujedno najutjecajnije teorija međunarodnih odnosa. Stručnjaci navode kako je realizam toliko dugo uspio ostati utjecajan upravo zbog toga što je u njegovom fokusu kroz cijeli vijek ostala država. Realizam kao teorija proučava državu, odnosno njene interese, ciljeve i ponašanje, te iz toga proizlazi kako je u fokusu proučavanja realista i međudržavna interakcija. (Jović, 2013: 15.) Realisti su uvijek usmjereni na stvarno, odnosno realno stanje, te se ne zanemaruju s idealističkim i utopijskim idejama. Od tuda dolazi i ime teorije, realizam. Zagovornici realizma tvrde kako su države te koje vode glavnu riječ u bilateralnim, odnosno multilateralnim odnosima, te kako je njihov glavni interes preživjeti ili osigurati trajni mir. Realisti smatraju kako će se preživljavanje osigurati upravo kroz stvaranje mira, te kako je stvaranje istog znak vođenja jedne odgovorne politike i odgovornih međudržavnih odnosa. (Jović, 2013: 15.) Pošto je međunarodni sustav anarhičan i kaotičan, a ne hijerarhičan, te kako ne postoji globalni pravni sustav niti globalni hegemon, globalni mir je moguće postići jedino kroz odgovorne međudržavne odnose, u kojima će države na pošten i korektan način predstavljati interese svojih građana. Ukoliko države žele odgovorno predstavljati interese svojih građana, one moraju biti legitimne i efikasne, legitimne su u onom trenutku, kada u potpunosti zagovaraju interese svojih građana, a efikasne kada na svom teritoriju uspijevaju uspostaviti mir i stabilnost. U praksi je prema realistima to moguće postići samo kroz nacionalnu državu, jer ta država onda zagovara samo interese jednog naroda, koji bi u teoriji imao zajedničke interese. Realisti smatraju kako su multinacionalne, ili globalne države neefikasne i kako nikada ne bi bile održive, jer bi u njima uvijek ostala jedna zajednica koja se neće predstavljati, odnosno kako će se unutar nje nečiji glas zanemariti. Realisti nam ovu tezu dokazuju na primjeru svjetskih imperija iz prošlosti, koji nisu uspijevali kontrolirati svoje velike države, te su se uvijek sukobljavali s drugim velikim imperijama oko prevlasti nad neki teritorijem. (Jović, 2013: 16.) Realisti ukazuju kako su i internacionalne ideje isto tako neuspješne, jer nisu uspjele stvoriti „globalnu solidarnost samo na temelju ideje o univerzalnom karakteru ljudi“ (Jović, 2013: 16.), odnosno kako ne može postojati zajednički interes svih ljudi na svijetu. Kada bi isti interes i postojao ne bi bio želja za demokracijom, vjera u isto božanstvo ili želja za bogaćenjem, već bi to bila želja za sigurnošću. Iz toga nam proizlazi kako je želja za sigurnošću iznad želje za slobodom, te je primarni cilj svih država osigurati sigurnost svojih stanovnika, odnosno osigurati samoodržanje svoje države. Države moraju osigurati svoj

opstanak, te ukoliko u tome ne mogu uspjeti, one postaju *failed states* ili *weak states*, koji su generatori kriza u svijetu. (Jović, 2013: 16.) Realisti tvrde kako se danas najviše ratova u svijetu vodi upravo zbog neefikasnosti ili nelegitimnosti država, a ne zbog teritorijalnih pretenzija istih. Realisti će do tog cilja pokušati doći uspostavom jake vojske, koja će štiti interese države, te će pokušati osigurati postojanje jake ekonomije. (Jović, 2013: 16.-17.) Realizam je kao teorija međunarodnih odnosa bila misao vodilja većine svjetskih državnika, te su bili rijetki svjetski državnici, koju su odstupali od realizma te se vodili nekom drugom teorijom. U periodu nakon završetka Hladnog rata činilo se kako realizam gubi na snazi, te je od njega primat preuzela teorija liberalizma, koja je za razliku od realizma naglašavala kako je primarni cilj međunarodnih odnosa uspostaviti demokraciju i ljudska prava za sve. (Jović, 2013: 22.-25.) To je ujedno i glavna razlika između realista i liberala, jer realisti, kako oni sami tvrde, analiziraju svijet onakvim kakav on jest, dok liberali vide svijet kakav bi on trebao biti. (Jović, 2013: 24.) Također, 90-ih godina prošlog stoljeća na popularnosti dobiva teorija neorealizma ili strukturalnog realizma. Za razliku od realizma navedena teorija priznaje postojanje određenih međunarodnih aktera koji nisu po strukturi države već razne međunarodne organizacije. U jednoj od perspektiva neorealizam možemo gledati kao teoriju koja prihvaća postulate liberalne teorije međunarodnih odnosa, odnosno kako navedena teorija predstavlja realizam primjeren 21. stoljeću. Navedena teorija dobiva na važnosti i popularnosti zato što, za razliku od realizma, može objasniti pojedina trenutna zbivanja jer je bazirana na realizmu, ali uvažava trenutno stanje u svijetu međunarodnih odnosa čime biva prihvaćenija od svoje teorijske osnove. (Begović, 2013: 10.-12.)

Upravo možemo vidjeti zbog čega se Tuđmana toliko kritiziralo na međunarodnoj sceni, Tuđman bi sa svojom politikom jednom realistu bio sasvim prihvatljiv, jer realist na prvom mjestu traži uspostavu mira i stabilnosti, bez obzira na režim unutar države i način na koji će se on postići, dok liberal zahtijeva uspostavu mir, demokracije i ljudskih prava za sve. (Jović, 2013: 25.-26.) Kao što možemo vidjeti teorije međunarodnih odnosa političarima nude okvir unutar kojih mogu ostvariti svoje politike, sukladno tome realizam i liberalizam će nuditi drugačija rješenja istih problema, te je na političarima da odaberu okvir, odnosno teoriju koja njima odgovara, zbog toga i danas u svijetu možemo naići na razne trenutke kada dva državnika isti problem u isto vrijeme, pokušavaju riješiti realističkim, ali i liberalnim metodama, kao što se to činilo i 1990-ih godina na prostorima bivše Jugoslavije.

Nakon što smo objasnili temeljne pretpostavke realizma, prelazimo na jednog od najvećih zagovornika realizma Edwarda Halletta Carr, koji u svojem dijelu Dvadesetogodišnja kriza objašnjava tri temeljna cilja svake države, a to su projekcija i uspostava moći, stvaranje autarhije, odnosno samoodrživosti i moralno djelovanje. (Carr, 1981: 102.) Carr moć dijeli na dva jednako bitna dijela, vojnu i ekonomsku moć. Prema Carru moć nikada nije izgubila svoju važnost u međunarodnim odnosima, već je samo mijenjan način, na koji je ona projicirana. (Carr, 1981: 103.-104.) Na ovome primjeru možemo vidjeti kako moć uistinu jest glavni faktor u međunarodnim odnosima. Količina moći koju određena država ima joj proporcionalno omogućuje da utječe i provodi svoju vlastitu politiku u međunarodnom sustavu.

Kao što smo već napomenuli Carr moć djeli na dva dijela, vojnu i ekonomsku. Carr za vojnu moć kaže kako je ona osnovni segment svake države, jer Carr navodi i brani poznatu Clausewitzevu tezu kako je „rat nastavak političkih odnosa drugim sredstvima“ (Clausewitz u Carr, 1981: 109.). Vojna moć odnosno njena količina je ono što državu pretvara iz običnog aktera u silu, a primjeri toga su Njemačka, Japan, ili stari grčki gradovi-države (Carr, 1981: 110.) Nadalje, Carr tvrdi kako se strategija nikada ne smije odvojiti od međunarodnih odnosa i to zbog činjenice kako je vojna moć ne samo alat države, već može biti i njen kraj. Količina vojne moći doprinosi osjećaju sigurnosti koju žitelji neke države osjećaju, a taj osjećaj je imperativan jer država ima kao svoju primarnu zadaću zaštititi svoje građane. Vojska štiti državni teritorij, omogućuje na njemu trgovanje i mirnodopski život. (Carr, 1981: 110.-111.)

Sada prelazimo na drugu vrstu moći prema Carru, ekonomsku moć. Carr smatra „kako vojna i ekonomska moć dijele jednu intimnu vezu“ (Carr, 1981: 111.-112.) jer snaga ekonomska moći direktno utječe i na snagu i količinu vojne moći, a isto tako i vojna moć može osigurati i snagu ekonomske moći. Kao što vojna moć, od države može stvoriti regionalnu, odnosno svjetsku silu, tako i ekonomska moć, prema Carru, može učiniti isto. U svome dijelu nam autor navodi primjere talijanskih srednjovjekovnih i renesansnih republika, koje su se upravo zahvaljujući ekonomiji izdigle iz opskurnosti. (Carr, 1981: 113.-114.) Nakon toga ulazimo u period u kojem se ekonomija odvaja od države i tada ne možemo govoriti o ekonomskoj moći kao o alatu koji država koristi, jer se država ne može koristiti gospodarstvom kako ona želi. U tome periodu vojna moć preuzima primat nad ekonomskom, no u periodu nakon Prvog, a pogotovo nakon Drugog svjetskog rata, kako država ponovo uzima uzde nad gospodarstvom, ekonomska moć nanovo dobiva sve veću ulogu. (Carr, 1981: 114.) Ulogu ekonomske moći najbolje možemo vidjeti na primjeru Hladnog

rata, gdje je pri njegovome kraju Sovjetski savez relativno bio vojno jači od zapada, no do kraha Sovjetskog saveza je dovela njegova slaba ekonomija odnosno, nemogućnost osiguravanja osnovnih resursa građanima. Za kraj je bitno naglasiti još jedan bitan element ekonomske moći, koji se direktno može pronaći u primjeru sa SSSR-om, a to je aspekt socijalne države, odnosno moment u kojem država svojim žiteljima omogućuje razne usluge koje za cilj imaju poboljšati život građana (Carr, 1981: 120.).

Da bi država postala autarhična treba imati stabilno i bogato gospodarstvo, treba imati određen stupanj ekonomske moći. Također, treba biti sposobna zaštititi svoje građane i svoje ekonomske plemenitosti, a to može jedino ako ima određen stupanj vojne moći kao što je pokazano na raznim primjerima u gornjem ulomku. No što je zapravo samodostatnost i kako se isto postiže? Autarhija je stanje u kojem država, narod ili zajednica ljudi ovisi samo o sebi samima. Ukoliko pojam autarhije gledamo s ekonomskog stajališta, onda je autarhija stanje u kojem država unutar svog teritorija ili svojih mogućnosti može sebi osigurati sve ono što joj je potrebno. Autarhija bi s vojnog aspekta značila da je određena država u mogućnosti sama se obraniti i zaštititi svoje interese i resurse. Autarhija se kao politički i ekonomski cilj prvi put javlja u doba merkantilizma, gdje su države gomilale količine novca i plemenitih metala, te na taj način osiguravale svoju autarhičnost. No pravi značaj tog pojma prvi se puta shvatio nakon Prvog svjetskog rata i u razdoblju nakon dvaju ratova, kada države shvaćaju da u periodu mira, moraju opskrbiti sebi sve one resurse koje im trebaju u ratu, a u pregovorima nakon rata zauzeti ili si priskrbiti ono što nemaju ili čega imaju manjak. Primjer toga vidimo u Rurhrskoj oblasti ili njemačkom razvijanju sintetičkih goriva u periodu prije izbijanja Drugog svjetskog rata. Naime, Nijemci su znali kako njihova ratna mašinerija uvelike ovisi o stabilnom dotoku nafte s Bliskog Istoka, te kada rat izbije, taj će dotok nestati. Možda od svih elemenata, koje nam Carr približava u svojoj knjizi, autarhija jest najskuplja i do nje će se najteže doći, no kada ju se jednom postigne, tada uslijeduje period blagostanja. (Carr, 1981: 123.-124.)

Na kraju nam je ostao za objasniti ulogu moralnosti u međunarodnim odnosima. Carr nam tvrdi kako je moralnost u međunarodnim odnosima najbolje pojašnjena u djelu Levijatan Thomasa Hobbesa. Hobbes tvrdi kako je država zapravo personifikacija monarha koji njome upravlja. Prema tome na države trebamo gledati kao na umjetne ljude, odnosno i za te ljude se odnose isti oni zakoni koji se odnose i za sve nas ostale. Tako prema Hobbesu već od razdoblja apsolutizma možemo govoriti o nastanku moralnosti, odnosno legalnosti u međunarodnim odnosima (Carr, 1981: 147.-

149.). Ukoliko krenemo u nama bližu prošlost, možemo vidjeti kako je država uz razne obaveze dobila i razne privilegije koje njoj pripadaju prema međunarodnom pravu. To međunarodno pravo je usko povezano uz ulogu moći, jer su ga stvorile najjače svjetske države u tome trenutku, te se bilo koje kršenje ili odmicanje od istog najstrože kažnjava. U 20. stoljeću se uloga međunarodnog prava proširila i povećala, s nastankom institucija kao što su Ujedinjeni narodi i Sjeverno Atlantski savez čiji je zadatak donekle postao monitorin kršenja ljudskih, ali i međunarodnog prava.

Nakon što smo predočili temeljne pojmove vezane uz realizam treba vidjeti je li se Tuđmanova politika, a time i vanjska politika, očitovala prema tim istim pojmovima i pravilima. Ukoliko pogledamo Tuđmanovo viđenje države, gdje on smatra kako država mora ostati ujedinjena iza jednog cilja kako bi mogla napredovati, vidimo kako je Republika Hrvatska premala da bi se među sobom svađala oko pitanja koja su za Tuđmana nebitna. Ovdje vidimo prvi dokaz toga da je Tuđman bio realist jer smatra kako država mora biti ujedinjena oko zajedničkog cilja, kako bi uspjela opstati. Prema Tuđmanu, kao i prema realistima tu ujedinjenost je moguće postići samo unutar nacionalne, homogene države, jer ukoliko država nije takva, u njoj će doći do sukoba oko interesa. Primjer rješavanja i prevencije takvih sukoba u državi možemo vidjeti i u prethodno objašnjenim Bespućima, gdje Tuđman razmatra opciju mirnog razmještanja srpskog stanovništva u Srbiju, odnosno razmjenu srpskog i hrvatskog stanovništva između te dvije zemlje, na primjeru Grčke i Turske (Tuđman, 1989: 146.-147.), kako bi i Republika Hrvatska, ali i Srbija postigle homogenost stanovništva i samim time postale što jače i ekikasnije države. Nadalje Tuđman je hrvatski narod htio ujediniti oko Hrvatske demokratske zajednice, kojoj je namijenio temeljnu ulogu u nezavisnoj Hrvatskoj, primjer toga imamo u razgovoru Franje Tuđmana i novinarku RFI-a gdje Tuđman govori kako „ se HDZ obraća svim slojevima hrvatskog pučanstva. (...) Po svom programu HDZ je naišao na odjek u svim slojevima i u svim naraštajima hrvatskog pučanstva. Imamo već više od 360.000 članova širom domovine, ali i u svijetu.“ (Kržić, 1990: 67.) Isto tako u intervjuu za slovensko Delo iz 1990. godine Tuđman napominje kako je „posebnost HDZ-a, njegova širina, zahvaćanje sveg hrvatskog stanovništva, koje je u sadašnjosti usmjereno u proces demokratske obnove“ (Potočnik, 1990: 73) Naime, Tuđman je 1960.-ih godina došao u doticaj s idejama Vjekoslava Maksa Luburića² (Hudelist, 2004: 686.-687.) koje su pozivale na proces pomirbe. Isto tako vidimo da je Franjo Tuđman smatrao kako njegova moć na međunarodnom, ali

² Vjekoslav Maks Luburić je bio ustaški general, koji je nakon kraja Drugog svjetskog rata I bijega od vlasti Jugoslavije, u Franckovoj Španjolskoj izložio svoju ideju borbe za hrvatsku neovisnost, u kojoj je glavnu ulogu imalo pomirenje hrvatskih partizana I domobrana s ciljem neovisne Hrvatske države. (Hudelist, 2004: 686.-687.)

i domaćem planu proizlazi iz gotovo plebiscitarne potpore koju bi trebao uživati. Ista potpora je za Franju Tuđmana i određeni element moći, koji doprinosi statusu moralnog, legalnog i legitimnog vođe hrvatskog naroda, u njegovom najtežem trenutku. Moralnost je Tuđmanu bila vrlo važna, a to možemo vidjeti na nekoliko primjera. Prvi primjer nam pokazuje kako je Tuđman počeo zagovarati hrvatsku nezavisnost tek nakon što je propao i posljedni pokušaj liberalizacije i federalizacije, ili konfederalizacije Jugoslavije, primjer toga imamo u Tuđmanovom intervjuu za slovensko Delo iz 1990. godine, gdje Tuđman kaže kako „su izvorna avnojevska načela svakako konfederalna jer sadrže zamisao o pravu naroda na samoodređenje i odcjepljenje, na vlastitu slobodu i samostalnost. (...) Konfederacija nije samo moguća već je i moguća, tako da svaka konfederalna jedinica ispunjava potrebne uvjete za to, a to su nacionalna posebnost, povijesno-politička, etnička i kulturna posebnost...“(Potočnik, 1990: 77.). Zbor narodne garde osnovan je tek nakon izbijanja određenog broj incidenata sa srpskim pobunjenicima, od kojih je najveći bio na Uskrs 1991. godine. Tuđman je u sve svoje međunarodne posjete išao „naoružan“ povijesnim kartama i činjenicama pomoću kojih je pokušavao dokazati legalnost određenih hrvatskih akcija. Važnost moralnosti za Tuđmana se može vidjeti i na primjeru Bosne i Hercegovine. Naime, Tuđman je smatrao kako BiH na ovaj ili onaj način mora biti dio Republike Hrvatske, za Tuđmana je BiH bila integralni dio Hrvatske, što je spominjao u intervjuima od 1990. godine, tako znamo da je Tuđman u svome intervjuu za Il Manifesto iz svibnja 1990. godine rekao kako su „Hrvatska i Bosna i Hercegovina, po samoj prirodi stvari, gospodarski itd., čine dio jednog jedinog skupa i da ne mogu biti jedna bez druge. Bosna i Hercegovina osnovana je umjetnim putem, (...) Danas neki govore da je Bosna i Hercegovina vezana s Hrvatskom kao što je Istočna Njemačka vezana sa Zapadnom. Pučanstvo Bosne i Hercegovine morat će referendumom odlučiti o svojoj sudbini.“ (Tomašević, 1990: 82.), Tuđman je toj temi uvijek pristupao oprezno, niti se taj cilj pokušalo ostvariti vojnim putem, barem ne na početku, već je Tuđman putem raznih razgovora i pregovora pokušao dogovoriti konfederaciju između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine. No nakon što propadaju i ti pregovori Tuđman daje zeleno svjetlo oružanom sukobu na prostoru Bosne i Hercegovine s ciljem stvaranja konfederacije između Hrvatske te Bosne i Hercegovine. (Sadkovich, 2006: 7.-8.) Tuđman je isto tako uvijek pokušavao opravdati hrvatsko dijelovanje u Bosni i Hercegovini, pa tako imamo primjer njegova intervjuja iz siječnja 1993. godine, gdje Tuđman za početak sukoba u Bosni i Hercegovini optužuje islamizaciju i islamske radikale (Giesbert i Gautier, 1993: 239.) Isto tako, u intervjuu iz iste godine za Die Welt, Tuđman govori o

opasnosti islamskih radikala u BiH i opravdanosti hrvatskih operacija u BiH (Strohm, 1993: 259.-260.)

Tuđmanova moć, odnosno snaga, bila je utemeljena na Hrvatskoj vojsci, odnosno njenom uspješnom djelovanju u Domovinskom ratu, dok je ekonomsku moć zemlje tek morao stvoriti. Franjo Tuđman je pokušao što prije stvoriti gospodarski i vojno moćnu državu kako bi od nje stvorio autarhičnu jedinicu. Zbog toga Tuđman u Hrvatskoj ishitreno provodi proces pretvorbe i privatizacije, kako bi Republika Hrvatska što brže prošla tranziciju iz plansko komandnog u kapitalistički sustav. (Schonfelder, 2013: 207.-209.) Kao što je opće poznato Tuđman nije bio ekonomist te se u cijeli proces razumio onoliko koliko je bilo potrebno da ga se uklopi u njegov model hrvatske države, a to je značilo da Hrvatska mora prihvatiti kapitalistički model upravljanja ekonomijom. Tuđman je shvaćao važnost ekonomske tranzicije, te je i njoj pridavao veliku pažnju što možemo vidjeti i u njegovom intervjuu iz 1991. godine za *Politique International*, u kojem je Tuđman rekao kako je „Prije rata Hrvatska sudjelovala u jugoslavenskoj blagajni sa 85% prihoda (...) U usporedbi s ostalim jugoslavenskim republikama Hrvatska, koje su svoj razvitak temeljili na vojnoj i teškoj industriji, Hrvatska zbog gospodarske strukture ima bolju mogućnost prilagodbe na liberalnom sustavu“ (Heger, 1991: 184.), Važno je navesti kako je plan pretvorbe i privatizacije bio dio Tuđmanovog plana za jačanje Republike Hrvatske, no pošto se on u to nije sasvim razumio proces istog delegirao je na ostale, bolje upućene aktere (Kovač, 2018).

Na kraju ovoga poglavlja analizirati ćemo Tuđmanovo viđenje autarhičnog društva, odnosno kako je Republika Hrvatska trebala postati autarhična. Na ekonomskom planu Hrvatska je trebala što prije postati kapitalistička zemlja, kako bi se njeno gospodarstvo ojačalo, odnosno kako bi mogla financirati ratne napore. No, važan dio Hrvatske autarhije je bila Bosna i Hercegovina. Ukoliko počnemo od najočitijeg primjera možemo vidjeti kako je oblik Republike Hrvatske vrlo slab i kako se Hrvatska na prostoru Gorskog Kotara jednostavno može prepoloviti i tako bi se zemlja odsjekla na dva, teško obranjiva dijela. Isti primjer imamo i na području Južne Dalmacije i prema tome Tuđman je smatrao da ukoliko Hrvatski teritorij želi biti obranjen mora mu se pripojiti prostor Bosne i Hercegovine. Bosna i Hercegovina bila je iznimno bitna i zbog daljnog ekonomskog razvoja Republike Hrvatske jer je to zemlja koja je iznimno mogata raznim rudama koje bi mogle pokretati hrvatsko gospodarstvo. Tuđman nam ovakvo viđenje Bosne i Hercegovine iznosi u intervjuu sa Silvijem Tomašević iz 1990. godine, gdje govori „Mi smatramo da Hrvatska i Bosna i Hercegovina, po samoj prirodi stvari, gospodarski itd. čine dio jednog jedinog skupa i ne mogu

biti jedna bez druge“ (Tomašević, 1990: 82.) Isto tako u intervjuu iz iste godine sa Sybylle Hamann, za Kurier, navodi kako su BiH i Hrvatska dio iste geografske cijeline (Hamann, 1990: 83.) Zbog navedenih razloga Tuđman je do potpisivanja Daytonskog sporazuma ustrajao na tome kako Bosna i Hercegovina mora biti pripojena Republici Hrvatskoj ili bi morala postati dio federacije s Hrvatskom. Nadalje, važan element Hrvatske autarhije za Tuđmana je bila slika hrvatskog stanovništva, odnosno razmjena stanovništva sa Srbijom. Prema Tuđmanu je srpsko stanovništvo u Republici Hrvatskoj bilo nekompatibilno s njegovom vizijom zemlje, te je pokušao taj problem riješiti i mirnim putem, što vidimo kroz njegov dogovor s Dobricom Ćosićem iz 1991. godine o mirnoj razmjeni stanovništva. No taj dogovor je propao (Hudelst, 2004: 682.).

3. Odrednice Tuđmanove vanjske politike u njegovim djelima

Franjo Tuđman je kao ravnatelj državnog instituta za istraživanje radničke povijesti, današnjeg Instituta za povijest, napisao mnoštvo znanstvenih članaka i knjiga povijesne tematike. Za ovaj rad najbitnija su djela Bespuća povijesne zbiljnosti te Velike ideje i mali narodi, jer nam uz povijesnu interpretaciju Franje Tuđmana, u određenim dijelovima, nude i uvid u njegove buduće politike, ponajviše vanjsku politiku. U ovom djelu rada poći ćemo od pretpostavke da se unutar dvije gore navedene knjige mogu naći odrednice realističke politike kakvu je kasnije vodio Franjo Tuđman. Franjo Tuđman je knjigu Bespuća povijesne zbiljnosti napisao 1989. godine kada je već dugo vremena bio disident i u nemilosti Komunističke partije. Unutar toga dijela pokušava srušiti mit o milijun žrtava u Jasenovačkom logoru smrti, raspravlja o filozofiji povijesti te se na kraju knjige obračunava s kako on kaže „mitu o genocidnosti hrvatskog naroda“ (Tuđman, 1989: 351.-419.). No za ovaj rad najbitniji je drugi dio knjige pod nazivom „Povijest kao zločinidba i mitska pričinidba“ (Tuđman, 1989: 79.-158.) u kojima iznosi svoje viđenje genocida, odnosno kako se dolazi do takvih zločina te na kraju objašnjava njihovu svrhu. U tom poglavlju nam na početku Tuđman navodi primjere raznih genocida kroz povijest. Prvi primjer genocida se prema njemu javljaju u Biblijsko doba pa nam tako navodi primjere genocida koje su počinili Židovi. (Tuđman, 1989: 129.-130.) Isto tako navodi kako su ti genocidi prema Bibliji iz raznih razloga bili opravdani, npr. zbog nepoštavanja Jahvea kao jedinog Boga. (Tuđman, 1989: 130.-131.). Nadalje, navodi primjere genocida koje su počinili Rimljani, isto tako iz opravdanih razloga, kako bi održali Pax Romana. (Tuđman, 1989: 132.-133.) On objašnjava kako je „svaka nacionalna povijest zaokupljena ako ne jedino, onda pretežito lijepom, stvaralačkom stranom povijesnog bivstvovanja

svoga naroda“ (Tuđman, 1989: 133.). Dok nitko ne raspravlja o pokorenim i izbrisanim narodima, Tuđman nam daje primjer dolaska Hrvata u sedmom stoljeću i pokazuje nam kako su na prostorima u vrijeme dolaska Hrvata živjela i mnoga druga plemena, koja se nakon doseljavanja Hrvata više ne spominju, što samo može značiti kako su ona bila ili istrebljena ili nasilno asimilirana u hrvatski korpus. (Tuđman, 1989: 134.) Isto tako nam autor daje i primjere vjerskih ratova u Srednjem vijeku, u kojima su istrebljeni pripadnici cijelih religija. (Tuđman, 1989: 133.-137.) Nadalje, u ovom poglavlju nalazimo primjer genocida koje su počinili kolonizatori nad domicilnim narodima (Tuđman, 1989: 144.). Za kraj ovoga dijela knjige nam Tuđman daje primjer Grčko-Turske razmjene stanovništva, u kojoj su u periodu od 1919. do 1921. razmjenjeno oko dva milijuna stanovnika između te dvije države³. Koliki je to uspjeh bio, prema Tuđmanu, najviše govori njegova komparacija toga primjera s Ciprom, gdje do takve razmjene nikada nije došlo, te nam ukazuje na činjenicu kako je Cipar i dalje podjeljena zemlja. Tuđman smatra kako je genocidno djelovanje amoralno i zato nam daje gore navedeni primjer razmjene stanovništva između Grčke i Turske, kao uspješni način mirnog rješenja ovakvih problema. Prema Tuđmanu je genocid u određenim slučajevima povijesno uvjetovan, ali bi se takav razvoj događaja mogao zaustaviti i riješiti na obostrano zadovoljstvo putem mehanizma razmjene stanovništva. (Tuđman, 1989: 146.-147.)

U analizi gore navedenog dijela Bespuća povijesne zbiljnosti navedeno je mnoštvo ostalih primjeri genocida i nasilne asimilacije, od Biblijskog doba pa sve do moderne, u kojima su živote izgubili milijuni ljudi, bilo zbog jezika koji govore, svoje vjere ili zbog svojih političkih uvjerenja, ili u konačnosti svoje nacionalnosti. Franjo Tuđman nigdje u ovoj knjizi nije pozdravio genocid, no svojim primjerima pokazuje, kako su oni zbog određenih razloga morali biti učinjeni, te kako su zemlje koje su ih počinile nakon njih postale kompaktnije i stabilnije, odnosno kako su ušle u period prosperiteta, te kako se na području na kojem je počinjen genocid više nisu događale pobune naroda. (Tuđman, 1989: 129.-134.) Ukoliko detaljno sagledamo ovu knjigu možemo zaključiti kako je Franjo Tuđman imao cikličko viđenje povijesti, odnosno kako se povijest ponavlja, te se na nju ne može gledati samo kao na linearnu progresiju. Ukoliko ćemo na taj način gledati povijesti, možemo uvidjeti, isto kao što je to uvidio i Franjo Tuđman, kako se kroz cijelu povijest ponavljaju određeni motivi, u Bespućima je taj motiv zločin, odnosno genocid. Upravo nam iz tog razloga

³ Otprilike milijun i pol Grka je preseljeno iz Male Azije u Grčku i otprilike pola milijuna Turaka je otišlo u suprotnom smjeru (Tuđman, 1989: 147.)

Franjo Tuđman koncept razmjene stanovništva, kako bi se na što bezbolniji način prekinuo taj okrutni niz događaja (Tuđman, 1989: 146.-147.). Na primjeru svega ovoga možemo zaključiti kako je Franjo Tuđman sigurno imao na umu srpsko stanovništvo u Republici Hrvatskoj te je on taj, prema njemu, problem pokušao riješiti na miran način, odnosno dogovorom o mirnom preseljenju srpskog stanovništva u Srbiju, odnosno preseljenja Hrvata iz Srbije u Hrvatsku, jer su ukoliko se ugledamo na ostale primjere u ovoj knjizi interesi Hrvata i Srba su u suprotnosti, te kako bi se izbjegli daljnji ratovi mora doći do međusobne razmjene stanovništva. Primjer takvog Tuđmanova mišljenja nalazimo u intervjuu za francuski *Politique international*, u kojem Tuđman govori o nekompatibilnosti hrvatskog i srpskog naroda te o njegovim kulturnim, vjerskim i povijesnim različitostima (Hafnung, 1996: 447.)

U Velikim idejama i malim narodima, idućem za ovaj rad značajnom djelu, opisuje način na koji određene velike ideje, koje za cilj imaju ujediniti narode, mogu biti dvosjekli mač i zapravo uništiti posebnost tih naroda te ih jednostavno ukorporirati u veći narod. U tome smislu nam Tuđman opisuje razvoj ideje panslavenstva, koja je kao jedna od plemenitih ideja težila ujedinjenju svih slavena u jednu državu, te kako bi se na taj način uspjeli obraniti od stranih teritorijlnih pretenzija. (Tuđman, 1969: 11.-15.) Kao što znamo ideja panslavenstva nikada nije uspjela ostvariti svoj gore navedeni primarni cilj, no njene određene verzije su uspjele dovesti do uspostave nekih europskih država u periodu između Prvog i Drugog svjetskog rata. No, razlog zašto Tuđman zazire od takve ideje može se najbolje vidjeti u dvije pretpostavke na kojima je panslavizam počivao. Prva je da svi Slaveni dijele istu kulturu i religiju, a druga je da svi pričaju sličnim ili istim jezikom. Te dvije pretpostavke je Tuđman odbacio. Naime, kako bi se ideja panslavizma ostvarila, sve prepreke koje su uspjele srušiti te dvije pretpostavke bi morale nestati, a kako bi one nestale morale bi se ukinuti razlike, a samim time i posebnosti slavenskih naroda, u svrhu stvaranja zajedničkog sveslavenskog identiteta, odnosno mora se stvoriti određena vrsta unitarizma, na kojem bi počivala ta nova država, čemu se on žustro protivi. Ista je situacija i s idejama fašizma i nacizma, koje su u periodu između dva svjetska rata nudile opciju ponovne neovisnosti mnogim potlačenim europskim narodima, no pokazalo se kako su i to bili prikriveni planovi velikih država, u ovom slučaju Njemačke i Italije, za pokoravanje svih ostalih naroda. (Tuđman, 1969: 60.-65.) Tuđman možda najviše pažnje u ovome poglavlju pridaje ideji komunizma, koja je u periodu Drugog svjetskog rata započela borbu protiv fašizma i nacizma upravo na postulatima prava naroda na samoodređenje. Mase su se oduševljeno okupljale oko te ideje te su bile izrazito motivirane za borbu. No, na kraju se pokazalo

kako će biti nemoguće stvoriti i voditi države na tim temeljima te su sve multietničke komunističke države koje su nastale nakon rata bile centralizirane. Na taj su se način opet uništavale i zanemarivale posebnosti naroda, te su i tu narodi bili iznevjereni.(Tuđman, 1969: 65.- 73.)

Kao što možemo vidjeti, Tuđman nam na primjeru razvoja ideje panslavizma te utjecaja nacifašizma i komunizma na hrvatski narod pokušava pokazati koliko je pogubno kada se narod izgubi u određenoj nadnacionalnoj ideji. Autor nam pokazuje kako je ideja panslavizma, koja je ujedno i nastala od strane Slavena, zapravo negirala pojedine posebnosti koje su manji slavenski narod, u ovom slučaju i hrvatski narod, imali kako bi ih se lakše moglo uklopiti unutar veće države zajednice. Hrvatska vjera, jezik i kultura u ovome slučaju su samo prepreka koja se mora nekako prijeći da bi se mogla stvoriti slavenska država koja će ujedno biti i svjetska sila. . (Tuđman, 1969: 11.-15.) Koliko je Tuđmanovo stajalište zapravo bilo točno najbolje se može vidjeti na primjeru donošenja prvog hrvatskog standardnog pravopisa, koja je za cilj imao približavanje hrvatskog jezika jeziku ostalih južnih Slavena, dok su negirane određene posebnosti regionalnih dijalekata. Slična je situacija i nacističkom, fašističkom i komunističkom ideologijom čijim su pobornicima znali biti dodijeljivani i mesijanski epiteti te su u ovim krajevima dočekani kao osloboditelji, a zapravo su i sami pokorili ove prostore i pripojili ih svojim zemljama bez imalo obzira prema lokalnom stanovništvu.(Tuđman, 1969: 60.-65.) Zbog toga Tuđman stahuje od nadnacionalnih ideja jer se u njima mali narodi, kao što je hrvatski, mogu pogubiti i bez traga nestati, a da nikoga za to neće biti briga.

U Velikim idejama i malim narodima Franjo Tuđman nam isto tako opisuje razvoj europskih institucija. Tuđman u detalje pokazuje kako i zašto je došlo do osnivanja Europske ekonomske zajednice, odnosno kako je započeo proces europskih integracija. Isto tako ćemo u ovome podpoglavlju moći pronaći i Tuđmanovo viđenje samih europskih integracija, te ćemo pokušati odgovoriti na pitanje zašto je Tuđman bio za Europsku ekonomsku zajednicu, ali se žustro protivio Europskoj uniji, odnosno Europi nakon Mastroškog sporazuma. Za početak nam Tuđman govori kako je glavni razlog povezivanja Europe kolektivno slabljenje zapadnih demokracija, prikazuje kako je taj proces započeo još u 19. stoljeću, a svoj vrhunac je doživio nakon Drugog svjetskog rata, kada primat na području međunarodnih odnosa preuzimaju dvije zemlje koje se ne nalaze u Europi⁴. Autor nam objašnjava kako je do međusobnog zbližavanja europskih država došlo iz nužnosti i zaštite.(Tuđman, 1969: 453. – 468.)

⁴ Naravno SSSR jest djelomično u Europi.

Tuđman je blagonaklono gledao na ideje zbližavanje europskih zemalja, te je jasno naglasio, kako se u tom procesu nanovo jača europska sigurnost i ekonomija, no njemu je izrazito smetalo kako se taj proces ograničio samo na pojedine zapadno europske zemlje, koje dijele istu političku ideologiju. Tuđman je smatrao kako ukoliko paneuropska ideja stvarno želi zaživjeti, ona mora uključiti sve europske zemlje, bez obzira na njihovu ideologiju, te bi na taj način mogla okrenuti kotač povijesti u nazad i vratiti europskom kontinentu njegov primat, koji je u 20. stoljeću izgubio. Ovdje se postavlja pitanje zašto Tuđmanu ne smeta nadnacionalna ideja ujedinjene europe, odnosno ideja paneuropeizma, ako mu smetaju druge nadnacionalne ideje, ali u stvari je odgovor na to pitanje vrlo jednostavan. Znamo da Tuđman smatra kako male države gube svoje posebnosti i suverenitet u nadnacionalnim idejama ili multietničkim državama. Tuđman u ovoj fazi europskih integracija vidi samo zbližavanje europskih država radi ostvarivanja zajedničkih koristi te bi od takvog procesa svi imali koristi. Naglašava kako bi se u taj proces trebale uključiti i zemlje različitih ideoloških pretpostavki, on zapravo europske integracije, u ovoj fazi, vidi kao savez neovisnih država i on kao realist nema ništa protiv toga. (Tuđman, 1969: 468.) Tuđman je htio vidjeti Republiku Hrvatsku kao članicu Europske zajednice, što je naglasio i u intervjuu za Kurier iz svibnja 1990. godine, gdje na pitanje „želi li se Hrvatska pridružiti i EZ-u“ (Hamman, 1990: 83.), Tuđman jasno odgovara „Da, to je naš cilj.“ (Hamman, 1990: 83.) No, u trenutku potpisivanja Maastrichtskog sporazuma, odnosno kada se Europska zajednica pretvara u Europsku uniju, nad tim neovisnim državama se stvaraju određeni akteri koji bi imali mogućnosti ukoriti same države, a Tuđman kao realist smatra da iznad države ne postoji suveren, prema njemu je proces europskih integracija trebao stati na zajedničkom tržištu i zajedničkoj obrani, što se može isčitati iz načina na koji Tuđman navodi pozitivne strane zbližavanja europskih država (Tuđman, 1969: 467.-468.) . U trenutku kada su države morale početi usklađivati svoje pravosuđe ili određene politike van tih dvaju sfera, Tuđman je vidio prijetnju suverenitetu države i zbog toga je bio za Europsku uniju kao zajednicu neovisnih država, ali je bio protiv Europske unije kao preteće Sjedinjenih europskih država. Takav Tuđmanov stav se može isčitati iz njegova intervjuja, koji je 1990. godine dao RFI-u, i u kojem je rekao kako se „EEZ ne stvara kao neka nadnacionalna zajednica, nego kao zajednica naroda, kao zajednica domovina. (...) Ako Europa hoće biti stabilna, ona mora biti zaista zajednica slobodnih, suverenih naroda. Ona mora čuvati samobitnost, individualnost subjekata, nacionalnih subjekata na europskom tlu.“ (Kržić, 1990: 71.)

4. Odnos Republike Hrvatske s velikim silama, na primjeru Njemačke i SAD-a

Nakon što je Franjo Tuđman zajedno s hrvatskim vodstvom odlučio kako je jedini put kojim Hrvatska može krenuti put neovisnosti, on je od velikih sila, u prvom redu SAD-a i Njemačke, zahtijevao priznanje mlade države. Primjer toga nalazimo u Tuđmanovom intervjuu s ORF-om, u kojem Tuđman govori kako Hrvatska, ali i Slovenija mogu opstati jedino ukoliko ih se međunarodno prizna (Lendvai, 1991: 165.). No, te zemlje su vodile svoje vanjske politike, koje su bile pod utjecajem različitih teorija međunarodnih odnosa, npr. SAD je vodio više realističku vanjsku politiku, dok je Njemačka vodila više liberalnu vanjsku politiku. Na primjeru očekivanja tih zemalja i hrvatskog odnosa prema njima, ćemo prikazati kako je Tuđman pokušao balansirati svoje interese, te je li uspio ostvariti svoje ciljeve.

Vanjska politika SAD-a prema cijelom prostoru bivše Jugoslavije je početkom 90-ih godina bila vrlo rezolutna, naime administracija predsjednika Busha starijeg smatrala kako je separatizam, koji su oni vidjeli u politikama novoizabranih čelnika saveznih država, štetan, te kako bi najbolje bilo kada bi Jugoslavija opstala, te kada bi se ona reformirala. CIA je još 1990. godine donijela dokument u kojem je zaključeno kako Jugoslavija neće opstati, no predsjednik Bush je od svoje administracije zahtijevao da se radi na rješenju koji bi zaustavio takav razvoj događaja i koji bi doveo do očuvanja Jugoslavije. SAD nije vjerovao u namjere Franje Tuđmana, te su gajili sumnje kako će se provedbom njegovih politika dovesti do stvaranja nove NDH. (Morel, 2013: 345.) U prvoj godini rata SAD je više bio zakupljen situacijom u bivšem SSSR-u i na Bliskom Istoku, ali se prema prostoru bivše Jugoslavije pristupalo s pažnjom te se i dalje odbijala mogućnost priznanja novonastalih država. U takvome stavu se može uvidjeti realistička politika predsjednika Busha starijeg i njegove administracije. Naime, njihov primarni interes bio je očuvanje stabilnosti u regiji, a prema njima to će se najlakše učiniti ukoliko opstane Jugoslavija. Zbog toga Bush stariji i njegova administracija ustraju na pronalaženju rješenja oko očuvanja navedenog sustava uređenja. Nadalje, drugi razlog takvog stava jest ravnoteža moći u regiji jugoistočne Europe, jer SAD je iznimno zabrinjavala mogućnost upliva drugih svjetskih sila u prostor novonastalih zemalja na području bivše Jugoslavije, odnosno SAD-u u tome trenutku više odgovara status quo. Pitanje je bi li uopće došlo do međunarodnog priznanja RH da Njemačka nije jednostrano priznala neovisnost novonastalih zemalja, jer nakon tog događaja, SAD uviđa kako se Jugoslavija više ne može

obnoviti, odnosno kako je postala *failed state*, te Republika Hrvatska kreće na brzi put koji je završio međunarodnim priznanjem zemlje, odnosno nakon što je potpisano Sarajevsko primirje ispunjen je i posljednji uvjet koji je međunarodna zajednica zahtijevala od RH da bi bila priznata kao suverena država. (Morel, 2013: 348.-349.) S promjenom američkog predsjednika je došlo i do promjene američke vanjske politike, te je ona postala liberalna. Od tada Republika Hrvatska postaje partner SAD-u na ovome prostoru, te Clintonova administracija pokušava svom silom zaustaviti hrvatsko-muslimanski sukob u BiH, što uspijeva učiniti Washingtonskim sporazumom iz 1994. godine. (Morel, 2013: 353.-355.) Nakon potpisivanja tog sporazuma Hrvatskoj vojsci, ali i cijeloj zemlji otvaraju se razne mogućnosti za suradnju sa SAD-om, što je Tuđman otpočeka želio. Putem te suradnje je naoružana Hrvatska vojska, ali je i ojačano hrvatsko gospodarstvo. (Morel, 2013: 355.- 357.) Nadalje je hrvatsko-američki odnos bio uvelike uvjetovan hrvatskom politikom prema BiH, u periodu do Daytona, dok je Tuđman smatrao kako će Hrvatska uspjeti ostvariti svoje ciljeve. Hrvatska nije potencirala krizne situacije u BiH, te je sudjelovala u pregovorima sa srpskim pobunjenicima. Washington je bio izrazito zadovoljan, te je u Tuđmanu i Hrvatskoj vidio partnera. Hrvatska je takvu situaciju koristila te je uz američku pomoć pripremljena operacija Oluja, koja je efektivno okončala rat u Hrvatskoj. (Morel, 2013: 356.-359.) No, nakon završetka rata i potpisivanja mirovnog sporazuma u Daytonu, SAD je od Hrvatske očekivao potpunu suprotnost, SAD-u je odjednom postalo bitno unutarnje uređenje u Hrvatskoj te poštovanje ljudskih i građanskih prava, a od Hrvatske se očekivalo neuplitanje u unutarnju politiku u BiH, te je zatraženo da se ne potkopava Daytonski mirovni sporazum. Tuđman nije bio zadovoljan s Daytonskim sporazumom, te se osjećao prevarenim, iz tog je razloga Tuđman odbio ukinuti paralelne institucije u Zapadnoj Hercegovini, te je sugerirao Hrvatima u BiH da se odupiru provedbi Daytonskog mirovnog sporazuma. Zbog takve politike je Tuđman došao u nemilost SAD-a, te je 1996. godine, kada je bio na otvaranju Olimpijskih igara u Atlanti, pod hitno pozvan u Bijelu kuću, gdje mu predsjednik Clinton objašnjava posljedice ne pridržavanja Daytonskom sporazumu. Kako je Tuđman i dalje nastavio potkopavati, odnosno ne podržavati sporazum u područjima gdje su živjeli Hrvati, Republika Hrvatska se našla u međunarodnoj izolaciji, iz koje izlazi tek s promjenom vlasti. (Morel, 2013: 360.-364.)

Za razliku od SAD-a, Njemačka je krizu u bivšoj Jugoslaviji vidjela kao priliku da oporavi i poboljša svoj ugled u Europi. Upravo iz tog razloga je Njemačka priznala neovisnost zemalja bivše Jugoslavije te je uspjela sebe nametnuti kao glavnog pregovarača i arbitra od strane Europske

zajednice. (Clewing, 2013: 369.- 371.) Njemačka je od samih početaka zagovarala Hrvatsku neovisnost i teritorijalni integritet zemlje te su njemački predstavnici u međunarodnim institucijama opetovano napominjali važnost povratka okupiranih teritorija u okrilje Republike Hrvatske. No, Nijemci su isto tako konstantno kritizirali Tuđmanove planove oslobađanja tih teritorija pomoću oružane sile, te su isto tako kritizirali Tuđmanov stil vladavine. (Clewing, 2013: 380.-381.) Njemačka vanjska politika prema ovom prostoru bila je konstanta te je ona uvijek bila liberalna, Nijemci su zahtijevali uvođenje višestranačja, građanskih i ljudskih prava, dok se sa druge strane kritizirao oružani sukob na obje strane. (Clewing, 2013: 381.-382.) Njemačka i Hrvatska su u svojim odnosima uvidjeli obostranu korist. Njemačka je u rješavanju krize na Balkanu uvidjela način kako da sebi opet priskrbi status vodeće zemlje Europe te da se nametne u svijetu koji je postajao sve više globaliziran, dok je Hrvatska dobila partnera koji je spremno podupirao sve njene političke pokušaje za ostvarivanjem neovisnosti, postizanjem mira i povratkom okupiranih teritorija. Bitno je naglasiti kako je Njemačka imala ključnu ulogu u stvaranju federacije između Hrvata i Bošnjaka u Bosni i Hercegovini te kako je Hrvatska i ovdje u Njemačkoj imala partnera, naravno sve do trenutka kada bi Hrvatska htjela upotrijebiti vojnu silu. (Clewing, 2013: 391.-392.)

Franji Tuđmanu je odnos s velikim silama, koji smo u ovom radu prikazali na primjeru Njemačke i Sjedinjenih Američkih država, bio od izrazite važnosti jer je kvalitetan odnos s njima, kao i njihova afirmacija, značila kako je Republika Hrvatska uspjela u svome putu k neovisnosti. Tome svjedoči i Tuđmanov govor na Dan državnosti, 30. svibnja 1991. godine u Hrvatskom saboru, u kojem Tuđman o međunarodnim susretima govori, „U tom su pogledu od naročite važnosti bili susreti najviših predstavnika Republike Hrvatske s najvišim državnim predstavnicima mnogih zemalja, osobito susreti u SAD-u, Švicarskoj, Austriji, Mađarskoj, Njemačkoj...“ (Tuđman, 1991: 145.). Dok je u istom govoru o otvaranju diplomatskih predstavništva rekao „Da je Hrvatska postala stvarnost međunarodnog života svjedoči i činjenica da smo u nekim zemljama već otvorili i inozemne urede Republike Hrvatske (u SAD-u, Njemačkoj...)“ (Tuđman, 1991: 145.) Tuđman je očito u odnosu s tim zemljama tražio i dobio legitimitet za hrvatsku državu, ali je isto tako naglašavao svoju uspješnost u vođenju zemlje usprkos početnom odbijanju priznanja Republike Hrvatske, tako Tuđman u govoru iz svibnja 1992. godine, na Saboru učitelja govori „U takvim nepovoljnim uvjetima stvarali smo vojsku ni iz čega, dok su EZ pa i SAD ustrajno zagovarale koncept demokratske Jugoslavije“ (Tuđman, 1992: 185.). Tuđman je smatrao kako će SAD i

Njemačka, ali i ostale velike sile, na kraju uvidjeti kako je njegova vizija za ovu regiju jedina ispravna. Zbog istog je na središnjem saboru HDZ-a u veljači 1994. godine s ponosom u svom govoru izjavio, „Danas svi međunarodni čimbenici, od Europe do Amerike, do Sjedinjenih Američkih Država, prvi put dođoše do zaključka da je opstanak Bosne i Hercegovine, kao takve nemoguć, i preporučuju nam, ne samo preporučuju, nego na svoj način i smatraju da neophodno i radi nas i radi svijeta, da prihvatio takvo rješenje da hrvatski narod u Bosni i Hercegovini ostane u zajednici s Muslimanima“. (Tuđman, 1994: 339.-340.) Nadalje, u istom tom govoru Tuđman se dotakao i konfederacije Hrvatske i BiH, te o onjoj govori, „Prema tome, preporučuju nam, inzistiraju, da moramo ostvariti sporazum s Muslimanima, to isto traže i od Muslimana. I, muslimansko vodstvo, odnosno jedan njegov dio, također je prihvatilo tu sugestiju Sjedinjenih Američkih Država i Europe, i također se izjasnilo o potrebi, ne samo suradnje hrvatsko-muslimanskog naroda u Bosni i Hercegovini, nego i konfederacije toga područja, što će biti od te Bosne i Hercegovine, s Hrvatskom.“ (Tuđman, 1994: 340.). Naravno obje strane su na ovome području zapravo pokušale ostvariti svoje ciljeve i dok su se isti poklapali problema nije bilo, no kao što smo vidjeli, kada je došlo do nesuglasica Tuđman je s Hrvatskom izvukao deblji kraj.

5. Realizam Franje Tuđmana na primjeru odnosa s Bosnom i Hercegovinom i Srbijom

Nakon što smo pokazali realizam Franje Tuđmana na primjeru njegovih djela, te nakon što smo ustanovili zbog kojih je ciljeva politika Franje Tuđmana bila realistička, posljednji korak u ovome radu će biti, na primjeru odnosa s Bosnom i Hercegovinom te Srbijom pokazati realizam Franje Tuđmana u praksi. Franjo Tuđman svoje realističke ciljeve nije mogao ostvariti u odnosima s puno jačim zemljama od Hrvatske. Naravno, dobri odnosi s tim zemljama su mu trebali kako bi lakše ostvario te ciljeve, no esencija njegova realizma se očitovala u odnosima s ove dvije zemlje. Franjo Tuđman je u Srbiji vidio hrvatskog partnera za budućnost, odnosno zemlju koja će s Hrvatskom, nakon što završe sukobi na Balkanu, biti uz Hrvatsku faktor stabilnosti i regionalni *decision maker*, koji će zajedno s Hrvatskom onemogućiti penetraciju velikih sila u zajednički prostor interesa. Tako možemo vidjeti da je Tuđman uvijek gledao kako na Balkanu zadovoljiti interese i Srbije i Hrvatske, pa imamo primjer njegova intervju iz rujna 1995. godine, u kojem Tuđman iznosi svoj plan za Bosnu i Hercegovinu i govori „ kako će se hrvatsko-muslimanska konfederacija

konfederalno povezati s Hrvatskom i da se srpskim područjima dopusti oslanjanje na Srbiju“ (Rahimpour, 1995: 380.). Isto tako Tuđman u intervjuu iz 1997. godine, koji je dao CNN-u, govori kako je ključ stabilnosti u Bosni i Hercegovini, a isto tako i na cijelom Balkanu, kvalitetan odnos između Hrvatske i Srbije, a i stabilnost istih (Begleiter, 1997: 479.-484.) U Bosni i Hercegovini vidio je cilj svoje politike, odnosno sferu interesa koja pripada Hrvatskoj državi i koju se Hrvatskoj treba pripojiti. BiH je Franji Tuđmanu bila bitna kako bi Hrvatska postala autarhična, ali i kako bi Hrvatska maksimalizirala svoju ekonomsku, ali i vojnu moć. U ovome poglavlju će se pokazati kako je Tuđman planirao, ali i pokušao ostvariti ove svoje ciljeve, koji su bili ključni u ostvarivanju njegove vizije Hrvatske u međunarodnim odnosima.

Za početak ćemo objasniti odnos koji je Franjo Tuđman imao s Bosnom i Hercegovinom. Kao što je već nekoliko puta navedeno u ovom radu, BiH je prema Franji Tuđmanu bila ključna za njegovu viziju Hrvatske, njenim ukorporiranjem u RH, bilo kroz federaciju, konfederaciju ili anektiranjem, hrvatske granice i teritorij bi se lakše branili, dok bi sa druge strane hrvatska ekonomija profitirala od prirodnih resursa i industrijskog potencijala koje je BiH posjedovala. Ukoliko pogledamo Tuđmanovu biografiju, koju je napisao Darko Hudelist, možemo vidjeti kako je on Tuđmana smjestio u treći i u četvrti kvadrant⁵ „temeljnih političkih pozicija u Republici Hrvatskoj od 1990.-1995.“ (Hudelist, 2004: 679.). Prema Hudelistu, Tuđman u isto vrijeme spada u oba kvadranta, jer shvaća kako on nikada službeno ne može izreći stav kako BiH pripada Hrvatskoj te joj se mora pripojiti, već on na službenoj razini brani teritorijalni integritet BiH te samo upozorava na neka kršenja određenih prava hrvatskog naroda u BiH. S druge strane na neslužbenoj razini Tuđman pripada četvrtom kvadrantu, koji zagovara širenje Hrvatske na BiH, osobito na njene dijelove koji su pretežito nastanjeni Hrvatima. Tuđman se s tom idejom upoznaje 80.-ih godina kada posjećuje hrvatske iseljenike u Kanadi te je u jednu ruku on takvu ideju i primoran prihvatiti kako bi dobio potporu hrvatskih iseljenika u Kanadi, pogotovo onih koji su bili okupljeni oko Hrvatskog društvenog-kulturnog centra u Norvalu⁶ (Hudelist, 2004: 595.). No, smatram kako je Tuđman tada shvatio koliki potencijal BiH nudi Hrvatskoj te kako bi bilo dobro nju uključiti u hrvatsku sferu interesa. (Hudelist, 2004: 676.-679.) Tuđmanova koncepcija Hrvatske je u sebi sačinjavala i BiH te je on zbog toga i dobio potporu jednog dijela hrvatskog iseljeničtva, pogotovo onog koji je

⁵ Hudelist u ta dva kvadranta stavlja hrvatske političare s početka 90.-ih godina s obzirom na njihovo viđenje hrvatskih granica.

⁶ Član tog kruga je bio i Gojko Šušak, ali i hercegovački fratri, koji su zagovarali pripajanje Bosne i Hercegovine Republici Hrvatskoj. (Hudelist, 2004: 676.)

podrijetlom iz BiH, no veliki problem je bio kako ostvariti tu koncepciju. Bitno je napomenuti kako se James J. Sadkovich, autor druge biografije Franje Tuđmana ne slaže s ovakvim zaključkom Darka Hudelista, te on o Tuđmanovom planu za Bosnu i Hercegovinu govori, „U idealnom slučaju Tuđmanu bi se bilo sviđalo pripojiti područja Bosne i Hercegovine koja je on smatrao da su demografski i povijesno hrvatska i strateški i gospodarski važna za Hrvatsku, no nastojao je to ostvariti pregovorima, a ne zavjerom za nasilno komadanje susjedne republike“ (Sadkovich, 2010: 363.). Sadkovich nadalje navodi kako se pogrešno tumači kako je stvaranje Hrvatske republike Herceg – Bosne, krunski dokaz kako je Tuđman htio raskomadati i anektirati BiH, nadalje možemo zaključiti kako autor smatra kako je ovdje na djelu izjednačavanje Tuđmana i Miloševića, što se nikako ne smije napraviti. (Sadkovich, 2010: 362.-363.) Istina je, kao i u većini slučajeva negdje između ova dva mišljenja, te smatram kako će se nadalje u ovome radu pokazati kako su oba autora do jedne mjere bili u pravu.

Kao što smo već nekoliko puta u ovome radu napomenuli, Tuđman je bio izuzetno vješt i lukav političar te ni jednu odluku nije donosio ishitreno, već je čekao kako bi međunarodne okolnosti mogle ići njemu u korist. Tako je nakon što je izabran na čelno mjesto Hrvatske počeo predlagati ideje o konfederaciji Hrvatske, Slovenije i BiH. Isto se najbolje vidi u intervjuu koji je Tuđman imao s Alessio Altichieriem, novinarom Corriere Della Serra, u kojima Tuđman jedini izlaz iz krize vidi u stvaranju konfederacije sa Slovenijom i BiH. (Altichieri, 1990: 105.-106.) Tuđman će takav stav ponoviti još nekoliko puta, no kao što znamo, do stvaranje te konfederacije nije došlo. Isto tako Tuđman je u intervjuu za Der Spiegel iz lipnja 1990. godine, rekao kako „ ukoliko dođe do pokušaja stvaranja Velike Srbije ili ukoliko se raspadne Jugoslavija, ustrajat ćemo na ponovnom uspostavljanju prirodnih i povijesnih granica Hrvatske i nećemo se pomiriti s ovim neprirodnim, apsurdnim granicama“ (Spiegel, 1990: 95.)No, takav plan nikada nije proveden u djelo, te će Tuđman pokušati BiH iznutra približiti Hrvatskoj. Primjere toga možemo vidjeti u prisiljavanju dijela HDZ BiH, na razgovore s bosanskim muslimanima i zajedničkom sudjelovanju u vlasti (Sadkovich, 2006: 6.-7.). Tuđman je, za razliku od dijela Hrvata iz BiH, shvaćao kako bi s njihovim ulaskom u vlast imao svoje ljude koji bi u ključnom trenutku mogli stvari okrenuti u korist Hrvatske. Hrvati iz BiH su na kraju poslušali hrvatskog predsjednika, no na kraju je takav plan djelovanja zaustavljen od strane samih bosanskih muslimana koji su odbijali predati određene funkcije vlasti Hrvatima, te su se redovito odbijali hrvatski prijedlozi u skupštini (Sadkovich, 2006: 7.). Nakon što je i taj plan propao, Tuđman se okrenuo posljednjoj opciji za ostvarenje svoje vizije,

ratu. Tuđman je za taj rat dobio blagoslov Slobodana Miloševića, što mu je bilo izrazito bitno, jer bez tog blagoslova bi postojala realna opasnost od uključivanja JNA u taj rat. Tuđman je do tog blagoslova došao na dva susreta sa Slobodanom Miloševićem u Karađorđevu, 26. ožujka 1991. godine i u Tikvešu, u travnju 1991. godine (Hudelist, 2004: 693.- 694.). Najvjerodostojniji izvor za ta dva sastanka je pokojni predstojnik ureda hrvatskog predsjednika i bivši premijer Hrvoje Šarinić, koji je u razgovoru s Darkom Hudelistom, koji je kasnije objavljen u Tuđmanovoj biografiji, opisao tijek sastanka. Tuđman se nadao kako će se na tom sastanku raspravljati o problemu pobunjenih Srba i o samoj Balvan-revoluciji, no te su se teme iscrpile vrlo brzo jer, kako je Šarinić rekao „Milošević se ponašao kao časna sestra“(Hudelist, 2004: 694.), odnosno rekao je kako to s njim nema veze. Ali, ubrzo se pokrenulo novo pitanje, ono koje se ticalo BiH. Većina tog razgovora se vodila u četiri oka između Miloševića i Tuđmana, te zbog toga nemamo pisani trag o čemu su zaista njih dvojica pričala, ali znamo kako je njihov razgovor trajao otprilike četiri sata, no ono što je bitno iz razgovora u Karađorđevu jest to da su dva državnika našla zajednički jezik, odnosno kako je Šarinić, u svome razgovoru s Hudelistom rekao došli su do zaključka da se „kroz Bosnu riješi problem Hrvatske“ (Hudelist, 2004: 695.). Šarinić isto tako navodi kako je ista tema bila na repertoaru i u Tikvešu. (Hudelist, 2004: 693.-696.) Pitanje je da li je Tuđman u Karađorđevu i Tikveš išao s namjerom da dobije blagoslov Miloševića za djelovanje u BiH, no on ga je tamo dobio i u jesen 1992. godine započeo je oružani sukob između Hrvata i muslimana u BiH (Sadkovich, 2006: 1.) Smatram kako je Tuđman bio svjestan omjera snaga u BiH, te kako je znao da putem ratnih operacija Hrvatska neće moći dobiti ono što je Tuđman htio dobiti rezultatom rata, no on je smatrao kako će ukoliko se oružani sukob nastavi dovoljno međunarodna zajednica predložiti mirovni plan, koji će Hrvatskoj osigurati zadovoljštinu. Upravo u tome se očituje lukavost Franje Tuđmana, jer kroz cijeli sukob Hrvata i muslimana u BiH, Republika Hrvatska je slala naoružanje Armiji BiH, logistički i operacijski je pomagala bosanske muslimane u sukobu protiv Srba, čak je i HV slao ljudstvo kako bi se muslimanima pomoglo u tom sukobu. Tuđman i vodstvo bosanskih Hrvata su prihvaćali sve mirovne prijedloge (Sadkovich, 2006: 7.-9.), dok su s druge strane provodili operacije u BiH s ciljem poboljšanja hrvatske pozicije u novoj rundi pregovora. S druge strane muslimani su odbijali sve mirovne prijedloge (Sadkovich, 2006: 7.-9.), jer su naravno išli njima na štetu u odnosu na Hrvate i ovdje postoji legitimno pitanje koliko je hrvatsko prihvaćanje tih pregovora bilo iskreno, a koliko je ono bilo samo dio Tuđmanovog plana, jer je Tuđman vjerojatno znao kako će međunarodna zajednica naići na odbijenicu u Sarajevu.

Tuđman je u slučaju rata u BiH znao kako mora učiniti hrvatsku poziciju legitimnom, te je svu krivnju putem ovakvoga djelovanja pokušao prebaciti na muslimansku stranu, primjere toga možemo naći u mnogo Tuđmanovih intervjuua, među kojima se ističu onaj iz listopada 1994. godine, za BBC, u kojem Tuđman o sporazumu i ratu u Bosni govori „Da, čak smo hrvatska strana i ja osobno predlagali vojni sporazum, međutim Izetbegović nije bio za to. Izetbegović je od samoga početka vodio jednu politiku koja je bila, moram reći, uvjetovana ne samo njegovim osobnim pristupom, nego i objektivnim položajem muslimana u Bosni.“ (BBC, 1994: 329.), isto tako Tuđman je u jednom ranijem intervjuu iste godine, za berlinski N-TV, na pitanje zašto Hrvati i Muslimani ne ratuju skupa protiv zajedničkog neprijatelja – Srba (Muller – Blattau, 1994: 289.), odgovorio „U početku su Hrvati i Muslimani ne samo pristali jedni uz druge, već su Hrvati u Bosni i Hercegovini branili Bosnu i Hercegovinu protiv srpskog agresora uz pomoć Republike Hrvatske, u doba kada to Muslimani nisu mogli. (...) Međutim, kasnije se dogovor između Hrvata i Muslimana raspao, jer su tada Srbi bili osvojili dvije trećine Bosne i Hercegovine, pa su se Muslimani, znajući da ne mogu vratiti zemlju, okrenuli protiv Hrvata.“ (Muller - Blattau, 1994: 290.) no smatram kako on u tome nije uspio i najbolji primjer toga se vidi u nedavnoj presudi hrvatskoj šestorci, u kojoj je i neizravno osuđena i hrvatska politika prema BiH. Koliko je Tuđman bio uvjeren kako će mirovnim sporazumom dobiti u BiH, ono što on smatra hrvatskim teritorijem, najbolje pokazuje i primjer iz memoara Mate Granića, bivšeg hrvatskog ministra vanjskih poslova, koji navodi kako je na sastanku u Ženevi, 19. siječnja 1994. godine, Alija Izetbegović ponudio hrvatskoj strani sav teritorij BiH ispod grada Prozora (Granić, 2005: 87.). Kako Granić navodi, Tuđman je tu ponudu odbio jer nije htio dijeliti BiH, no moje mišljenje je kako Tuđman nije htio prihvatiti mrvicu, odnosno nije htio uzeti manji dio BiH kada je bio uvjeren da će u konačnim mirovnim pregovorima, dobiti ono što je oduvijek htio BiH, koja je s Hrvatskom u konfederaciji. Ta Tuđmanova pretpostavka je potvrđena 18. ožujka 1994. godine u Washingtonu, kada je potpisan Washingtonski sporazum, kojim je efektivno prekinut hrvatsko-bošnjački sukob u BiH, tim sporazumom je dogovoren nastanak Federacije Hrvata i Bošnjaka u BiH i postavljeni su temelji za uspostavu konfederacije između BiH i Republike Hrvatske (Morel, 2013: 354.). Tuđman je svoje zadovoljstvo postignutim sporazumom iznio čak i prije njegova službena potpisivanja, već trećeg ožujka u obraćanju narodu, u kojem je rekao kako se „ Washingtonskim sporazumom osigurava opstojnost hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini i strateške interese hrvatske države.“ (Tuđman, 1994.: 349.), nadalje Tuđman govori, kako se do ovoga sporazuma došlo izrazitom mukom, jer su

i bošnjačka, ali i srpska strana odbijali do tada sva ponuđena rješenja, te kako se ovakav sporazum mogao donijeti samo uz posredovanje veliki sila, u prvom redu SAD-a. Na kraju Tuđman zaključuje kako je ovim sporazumom Hrvatska ostvarila svoj cilj i kako joj se sada „otvaraju vrata europskih integracija i primanja u zaštitni sustav NATO-a po programu partnerstva za mir“ (Tuđman, 1994: 353.). (Tuđman, 1994: 349.-353.) Potpisivanjem ovoga sporazuma omogućena je suradnja Hrvatske vojske i Armije BiH, što je dovelo do konačnih pregovora oko situacije u BiH, koji su nastupili u američkoj zrakoplovnoj bazi u Daytonu, od 1. do 22. studenog 1995. godine. (Morel, 2013: 354.-355.) Na tim pregovorima je predloženo kako će BiH postati konfederacija s dva teritorijalna entiteta Federacijom Bosnom i Hercegovinom, koja će činiti 51% teritorija, te će biti naslonjena na Republiku Hrvatsku i Republika Srpska, koja će činiti 49% teritorija, te će biti naslonjena na Saveznu Republiku Jugoslaviju, odnosno Srbiju. (Granić, 2005: 126.-130.) Takav dogovor je u konačnici prihvaćen, no njima nisu bili zadovoljni bosanski Hrvati, koji su se smatrali prevarenima, jer su izgubili Hrvatsku republiku Herceg-Bosnu i ostale dijelove državnosti, koji su ostavljeni muslimanima i Srbima. Njihovo nezadovoljstvo je artikulirao Gojko Šušak, kojem je postalo jasno kako je plan Franje Tuđmana propao i kako su zanemareni prethodni dogovori, pogotovo Washingtonski sporazum, kako je rekao Miomir Žužul u dokumentarnom filmu o Gojku Šušku, Franjo Tuđman ga je smirio i rekao kako je Daytonski mirovni plan samo privremeno rješenje, te će Hrvatska na kraju dobiti ono što želi (Bunjevac Filipović, 2018).

Franjo Tuđman je u odnosima s BiH zapravo koristio sve alate koji su mu bili na raspolaganju, od izravnih pregovora do rata, no ovdje je bitno napomenuti, kako je on rat koristio samo kao posljednju soluciju. Franjo Tuđman je isto tako znao kako će se europske granice vrlo teško mijenjati u tom periodu, što je Tuđman i sam naglasio u intervjuima, pa tako imamo primjer njegova intervju iz 1992. godine za Il Messaggero, u kojem uvjerava talijanskog novinara kako je on sam zamolio Hrvate u zapadnoj Hercegovini, da ne podliježu separatizmu (Alfieri, 1992: 201.-202.) te kako bi on zapravo ostvario svoje ciljeve, mora primorati bosanske muslimane na ulazak u konfederaciju s Hrvatsku, za koju je bio uvjeren da i međunarodna zajednica podržava (Tuđman, 1993: 349.-353.), kada mu to nije uspjelo, isto je putem rata pokušao ostvariti kroz mirovne pregovore i pitanje je kako bi se stvari na kraju odvijale da Franjo Tuđman nije preminuo i da Republika Hrvatska njegovom smrću nije promijenila politiku prema BiH.

Za kraj nam je ostalo analizirati odnose Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije, odnosno Srbije. Franjo Tuđman je bio uvjeren kako do mira i stabilnosti na Balkanu ne može doći

bez dogovora i suradnje između Hrvatske i Srbije, te je čak i za vrijeme rata on pokušavao uspostaviti partnerske odnose, koji bi procvjetali nakon što prestane sukob, što i sam Tuđman govori u svom govoru u Hrvatskom Saboru iz 1994. godine, u kojem navodi kako bi „normalizacija hrvatsko srpskih odnosa, pod spomenutim uvjetima⁷, bila bi nedvojbeno na korist objema stranama, a također i doprinos miru i stabilnosti novog međunarodnog poretka u ovom dijelu Europe“ (Tuđman, 1994: 389.). Glavni izvor kroz koji ćemo promatrati hrvatsko-srpske odnose su memoari Hrvoja Šarinića, koji je bio šef kabineta predsjednika Tuđmana, te njegov posebni izaslanik prema Srbiji. Zapravo je on vodio sve pregovore s Miloševićem od 1990. pa do mirne reintegracije 1998. godine. Za početak ćemo definirati Tuđmanove ciljeve u tom odnosu, te kasnije analizirati, jesu li ti ciljevi ostvareni. Prvi, i za Tuđmana najvažniji, cilj je bio povratak okupiranog područja pod ingerenciju Republike Hrvatske. Tuđman je bio svjestan kako Hrvatska tih prvih godina rata nije sposobna svojom vojskom osloboditi te teritorije, te zadužio Hrvoja Šarinića da u pregovorima sa Slobodanom Miloševićem pokuša doći do Hrvatskoj povoljnog rješenja i ono što je bitnije, pokuša ustanoviti koliko je Milošević spreman poduprijeti pobunjene Srbe ukoliko Hrvatska poduzme oružane operacije (Šarinić, 1999: 21.-23.). S druge strane od svog ministra obrane Gojka Šuška zahtijevao je organizaciju moderne vojne sile, koja će biti u stanju silom osloboditi svoj teritorij (Bunjevac Filipović, 2018). Šarinić nam u svojim memoarima navodi nekoliko krugova pregovora upravo o ovoj temi, no za nas je najbitniji krug pregovora koji se dogodio u Beogradu u studenom 1993. godine, na kojem je Milošević u četiri zida naravno, ustvrdio kako za njegov projekt velike Srbije nisu bitni hrvatski teritoriji, već samo prostor Republike Srpske, te je Tuđmanu dao zeleno svjetlo za ukorporiranje Hrvatske republike Herceg-Bosne u Republiku Hrvatsku. (Šarinić, 1999: 21.-51.) Početkom studenog 1993. u Norveškoj su održani pregovori između Hrvata i pobunjenih Srba te je hrvatska strana shvatila kako bez Miloševića pobunjeni Srbi neće prihvatiti niti jedan dogovor. Šarinić stoga na sastanku u Beogradu traži od Miloševića uključivanje u te pregovore, odnosno da utječe na pobunjene Srbe. Milošević tvrdi kako on na njih nema utjecaj, ali predlaže sastanak u Dobanovcima, kroz nekoliko dana, na kojem će se sastati pobunjeni Srbi i Hrvati, te bi se na njemu trebalo dogovoriti primirje (Šarinić, 1999: 37.-46.). No, niti na tome sastanku nije se postigao nikakav dogovor, te tada Tuđman shvaća kako se okupirani teritoriji neće vratiti bez jačeg napora međunarodne zajednice. (Šarinić, 1999: 47.-50.) Primjer toga možemo vidjeti i u intervjuu koji je predsjednik Tuđman Moskovskim novostima i Rossii u prosincu 1993. godine, gdje govori

⁷ Povratak okupiranih teritorija. (Tuđman, 1994: 389.)

kako se međunarodna zajednica usuglasila oko toga da je i okupirani teritorij Republike Hrvatske njen sastavni dio, te joj se ne može oduzeti, ali isto tako poziva na daljnje pregovore s pobunjenima Srbima. (Moskovskie novosti, Rossija, 1999: 281.-287.) Nakon razgovora u Beogradu i Dobanovcima, Šarinić i Tuđman ne komuniciraju s Miloševićem skoro godinu dana, unutar kojih je predstavljen plan Z-4, koji je pobunjenim Srbima omogućavao državu u državi, odnosno vlastitu policiju, oružane snage i javnu upravu. Takav plan koliko god je bio neprihvatljiv Hrvatskoj je sa strane Hrvatske bio prihvaćen, ali su ga odbili pobunjeni Srbi. Isto je Tuđmanu bio znak kako se pregovorima neće ništa postići, te će se okupirani krajevi morati osloboditi u vojnim operacijama. (Šarinić, 1999: 147.-172.) Okupirani teritoriji će biti oslobođeni operacijama Bljesku i Oluji, ono što je bilo bitno Šarinić je u Beogradu u siječnju 1995. godine zaključio kako Srbija neće intervenirati u tim akcijama i to je vjerojatno bilo zeleno svjetlo za djelovanje (Šarinić, 1999: 197.-205.) Drugi bitan Tuđmanov cilj u odnosima sa Srbijom, a to je bila uspostava partnerskih odnosa, koji će dovesti do stabilnosti u regiji. Naime, kao što je već nekoliko puta navedeno u ovome radu, Tuđman je smatrao kako Hrvatska i Srbija moraju imati partnerske odnose kako bi postali *decision makeri* na Balkanu. Kao što smo vidjeli u prethodnom dijelu Tuđman je sva otvorena pitanja sa Srbijom htio riješiti putem dijaloga, naravno bitan dio te odluke je bila srpska vojna nadmoć, no Tuđman je većini razgovora sa stranim novinarima uvijek radio distinkciju između pobunjenih Srba i Savezne Republike Jugoslavije, uvijek je pazio na koji se način izjašnjavao o Slobodanu Miloševiću, jer je u njemu vidio partnera i za rješavanje problema u Bosni i Hercegovini. Primjer toga imamo u intervjuu s novinarom Charlesom Lambroschinijem za novine Le Figaro u lipnju 1992. godine, pod nazivom Srbi moraju napustiti ideju o Velikoj Srbiji, gdje Tuđman kritizira Miloševića i politiku Srbije (Lambroschini, 1999: 223.-229.), no već u idućem intervjuu koji je dao za magazin Newsweek, samo mjesec dana nakon prethodnog, Tuđman tvrdi kako je Milošević partner s kojime će se riješiti kriza u Bosni i Hercegovini. (Newsweek, 1999: 231.-233.) Nadalje, Tuđman je smatrao kako će Hrvatska i Srbija moći postati stabilne i jake države, samo ako postanu etnički homogene države u svojim prirodnim granicama. Zbog toga je Tuđman s Miloševićem dogovarao zajedničku politiku prema Bosni i Hercegovini, jer su obje države tamo vidjele svoje prirodne granice, ali je Tuđman isto tako s Dobricom Ćosićem dogovorio razmjenu stanovništva, koji je postignut 1992. godine, ali je taj sporazum poništio Milošević. (Hudelist, 2004: 683.-684.) Kroz cijeli period pregovora i samog ratnog sukoba Tuđman je pokušao zasijati sjeme partnerskog odnosa sa Srbijom, koji bi procvjetao nakon što rat završi i primjere toga, kao što je prethodno

navedeno, možemo vidjeti u pokušaju mirnog dogovora oko kraja okupacije i pregovorima o Bosni i Hercegovini, no Milošević je te pregovore prihvatao onda kada su njemu odgovarali, te on vrlo vjerojatno nije vidio toliku važnost u odnosima s Hrvatskom. Tuđmanov realizam se vrlo jasno očituje u odnosima sa Srbijom. Možemo vidjeti kako je Tuđman do krajnjih granica poštovao međunarodno pravo, vojnu moć je uvijek koristio samo kao posljednju instancu, te je isto tako shvaćao kako se nakon rata moraju postaviti uvjeti u kojima će i jedna i druga zemlja prosperirati, to je pokušao ostvariti kroz razmjenu stanovništva i djelovanjem prema Bosni i Hercegovini. Nadalje, Tuđman je znao kako će ravnoteža sila biti ključan element u tim novim partnerskim odnosima na Balkanu, te je zbog toga pokušao sa Srbijom postići dogovor i o Bosni i Hercegovini, ali i vojnim operacijama na hrvatskom teritoriju. No, Tuđman nije uspio ostvariti taj cilj, te je njegovo viđenje Hrvatske i Srbije kao partnera promašeno, naravno možemo si postaviti pitanje bi li bilo drukčije da je Tuđman s druge strane imao nekog drugog sugovornika, jer kao što možemo vidjeti s Dobricom Ćosićem je Tuđman uspio postići dogovor.

6. Zaključak

Franjo Tuđman je prvim hrvatskim predsjednikom postao 1990. godine, On je hrvatski narod vodio kroz jedan od najturbulentnijih perioda u njegovoj, te je imao težak zadatak za uspostaviti i provoditi vanjsku politiku u periodu kada mu je zemlja bila pod okupacijom. U ovome radu se pokušala provesti analiza njegove vanjske politike, kroz njenu praksu u odnosima s Bosnom i Hercegovinom i Srbijom, kroz znanstvena djela Franje Tuđmana u kojima je definirao odrednice svoje vanjske politike i na kraju kroz usporedbu njegove vanjske politike s realističkom teorijom međunarodnih odnosa. Cilj ovoga rada jest dokazati kako je politika Franje Tuđmana uistinu bila realistička u svim njenim segmentima, te kako je svaki njegov potez uistinu bio promišljen, te je bio u svrhu postizanja tri cilja koja je naveo Edward Hallet Carr, a ona su: postizanje vojne i ekonomske moći i postizanje autarhične države. Sva politika Franje Tuđmana se može analizirati kroz ova tri cilja, te se kroz njih može i objasniti, Nadalje, bitno je naglasiti i element legalnosti ili moralnosti u djelovanje Franje Tuđmana.

Međunarodno pravo i njegovi postulati su uvelike utjecali na poteze Franje Tuđmana, te su se svi problemi uvijek pokušavali prvo riješiti pregovorima, a tek ako se na taj način nisu uspjeli riješiti, riješavali bi se oružanom silom. Mnogi potezi Franje Tuđmana na vanjsko političkom planu su bili neshvaćeni i demonizirani, pogotovo njegova politika prema Bosni i Hercegovini. No nadam se kako je ovaj rad uspio barem u nekoj mjeri objasniti zašto je Franjo Tuđman djelovao na taj način. Smatram kako se na taj način djelovalo i iz razloga što se Franjo Tuđman iznimno teško prilagođavao raznim politikama stranih sila, odnosno kako je vrlo teško bilo u isto vrijeme zadovoljiti realiste i liberale, koji su od Republike Hrvatske ponekad imali različita očekivanja. Za kraj bih samo htio zaključiti kako Franjo Tuđman uistinu jest bio realist te ovaj rad dokazuje da je njegova vanjska politika u potpunosti bila smisljena i realistička te da je bilo koji političar ovakve odluke donosio u 19. stoljeću ili početkom 20. stoljeća, danas bi bio zapamćen kao državni heroj i veliki državnik. Također, umjesto da se nakon rata te za vrijeme mira i obnove priklonio i počeo težiti već spomenutom neorealizmu, koji u navedenom periodu biva sve popularniji, Tuđman ustraje na realizmu kao osnovi za provođenje svih mjera i politika i biva sve manje popularan među modernim realistima, nedugo prije, njegovim istomišljenicima.

Literatura

- Alfieri, Guido (1992) Granice se neće mijenjati. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 201.-202.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb
- Altichieri, Alessio (1990) Hoćemo konfederaciju po uzoru na Europsku zajednicu. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 105.-107.). Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb
- BBC (1994) Hrvatska je nastojala izbjeći sukob. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 311.-342.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb
- Begleiter, Ralph (1997) Hrvatska želi imati dobre odnose sa svim susjedima. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 479.-484.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb
- Begović, Monika (2013) Neorealistička teorija međunarodne politike kroz teorije saveza. Međunarodne studije. 13(2): 9.-25.
- Bunjevac Filipović, Ljiljana (2018) Gojko Šušak – Pobjednik iz sjene. Hrvatska radiotelevija.
- Clewing, Konrad (2013) Stjecanje moći i statusa kroz angažman i aktivnu diplomaciju: politika ujedinjene Njemačke prema Hrvatskoj. U: Lukić, Reneo, Ramet, Sabrina P., Clewing, Conrad (Ur) Hrvatska od osamostaljenja. Rat i politika, društvo i vanjski odnosi (Str. 369.-392.) Golden marketing-tehnička knjiga. Zagreb
- Der Spiegel (1990) Želimo suverenost U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 95.-100.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb
- Hallett Carr, Edward (1981) The Twenty Year Crisis 1919-1939. Macmillan Press. Hong Kong
- Gračić, Mate (2005) Vanjski poslovi. Iza kulisa politike. Algoritam. Zagreb
- Giesbert, Franz-Olivier, Gautier, Xavier (1993) Svjetski sukob može se izbjeći samo odlučnošću. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 237.-241.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb
- Hafnung, Thomas (1996) Hrvatska ni po čemu ne pripada balkanskom području. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 447.-456.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb
- Hamman, Sibylle (1990) Hrvatska će se pridružiti Europi i bez Jugoslavije. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 83.-84.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Heger, Henrik (1991) Hrvatski će se narod kraja boriti da očuva svoju demokraciju. . U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 181.-188.)

Hudelist, Darko (2004) Tuđman, biografija. Profil. Zagreb

Jović, Dejan (2013) Uvod u studij realizma. U: Jović, Dejan (Ur) Teorije međunarodnih odnosa – Realizam. (Str. 15.-39.) Politička kultura. Zagreb

Kržić, Sandra (1990) Kroz Konfederalizam do suverenosti Hrvatske. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 67.-72.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Kovač, Ivana (2018) Pretvorba i privatizacija. U: Je li moglo drugačije? (S. 1, E. 1). Zagreb. Hrvatska radiotelevizija.

Lambroschini, Charles (1992) Srbi moraju napustiti ideju o Velikoj Srbiji. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 223.-229.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Lendvai, Paul (1991) Međunarodno priznanje Hrvatske spriječilo bi širenje rata. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 165.-168.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Morel, Jean-Francois (2013) Američko-hrvatski odnosi tijekom 1990-ih. U: Lukić, Reneo, Ramet, Sabrina P., Clewing, Conrad (Ur) Hrvatska od osamostaljenja. Rat i politika, društvo i vanjski odnosi (Str. 343.-368.) Golden marketing-tehnička knjiga. Zagreb

Moskovskie novosti (1993) Muslimani skloni ratu, Srbi kompromisu. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 281.-282.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Muller-Blattau, Beate (1994) Musliman žele preuzeti područja nastanjena Hrvatima. . U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 289.-290.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Newsweek (1992) S Miloševićem sam razgovarao o načinu rješavanja bosanske krize. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 231.-233.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Potočnik, Peter (1990) Pozivamo sve društvene-političke čimbenike na suradnju za dobrobit hrvatskoga naroda. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 73.-81.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Rahimpour, Nigel (1995) Mi smo za mirno rješenje. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 379.-381.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Sadkovich, James J. (2006) Franjo Tuđman and The Muslim-Croat war of 1993. Review of Croatian History 2/2006, no.1, 207 – 245

Sadkovich, James J. (2010) Tuđman, prva politička biografija. Grafički zavod Hrvatske. Zagreb

Schonfelder, Bruno (2013) Utjecaj rata na gospodarstvo. U: Lukić, Reneo, Ramet, Sabrina P., Clewing, Conrad (Ur) Hrvatska od osamostaljenja. Rat i politika, društvo i vanjski odnosi (201.-219.) Golden marketing-tehnička knjiga. Zagreb

Stohm, Carl Gustav (1993) Bosna i Hercegovina može opstati samo kao zajednica triju konstitutivnih naroda. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 259.-266.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Šarinić, Hrvoje (1999) Svi moji tajni pregovori sa Slobodanom Miloševićem 1993-95 (98). Globus biblioteka. Zagreb

Tomašević, Silvio (1990) Hrvatska će biti suverena. U: Mijatović, Anđelko (Ur) Hrvatska riječ svijetu. Razgovori sa stranim predstavnicima (Str. 81.-82.) Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Tuđman, Franjo (1969) Velike ideje i mali narodi. Rasprave i ogledi. Matica Hrvatska. Zagreb

Tuđman, Franjo (1989) Bespuća povijesne zbiljnosti. Raspravo o povijesti i filozofiji zlosilja. Nakladni zavod Matice Hrvatske. Zagreb

Tuđman, Franjo (1991) Godina prema punoj državnoj suverenosti. U: Mijatović, Anđelko (Ur) S vjerom u samostalnu Hrvatsku (Str. 131.-150.) Tiva-Tiskara Varaždin. Varaždin

Tuđman, Franjo (1992) Prešli smo Rubikon zauvijek – postigli smo suverenu i samostalnu Hrvatsku. U: Mijatović, Anđelko (Ur) S vjerom u samostalnu Hrvatsku (Str. 177.-190.) Tiva-Tiskara Varaždin. Varaždin

Tuđman, Franjo (1994) HDZ- jedinstven za Hrvatsku. U: Mijatović, Anđelko (Ur) S vjerom u samostalnu Hrvatsku (Str. 321.-338.) Tiva-Tiskara Varaždin. Varaždin

Tuđman, Franjo (1994) Suverena je Hrvatska izvojevala svoje mjesto u svijetu. U: Mijatović, Anđelko (Ur) S vjerom u samostalnu Hrvatsku (Str. 385.-438.) Tiva-Tiskara Varaždin. Varaždin

Tuđman, Franjo (1994) Washingtonski sporazum osigurava opstojnost hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini i strateške interese hrvatske države. U: Mijatović, Anđelko (Ur) S vjerom u samostalnu Hrvatsku (Str. 349.-354.) Tiva-Tiskara Varaždin. Varaždin

Sažetak

Prvi hrvatski predsjednik Franjo Tuđman vodio je vrlo zanimljivu i kompleksnu vanjsku politiku. Njegovu vanjsku politiku obilježio je Domovinski rat te rat u Bosni i Hercegovini. Franjo Tuđman je vodio hrvatsku narod kroz jedan od najtežih perioda u njegovoj povijesti te je iza njega ostalo mnoštvo upitnika. U ovom radu će se, kroz prizmu realizma, analizirati određena dijela Franje Tuđmana i odnosi koje je vodio sa Srbijom te Bosnom i Hercegovinom, te će se, na temelju te analize, pokušati ponuditi odgovor na pitanje kakva je njegova vanjska politika uistinu bila, odnosno je li ona stvarno bila realistička.

Ključne riječi: Franjo Tuđman, realizam, međunarodni odnosi, vanjska politika i Hrvatska.